

Кучеренко Ірина Анатоліївна,
доктор педагогічних наук, професор,
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН
1909irina@gmail.com

ГУМАНІЗАЦІЯ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Охарактеризовано* домінуючі тенденції сучасної освіти в аспекті гуманізації навчально-виховного процесу, обґрунтовано актуальність і значущість гуманізації навчання в системі освіти в Україні. З'ясовано сутність та характерні особливості принципу гуманізації, окреслено шляхи його впровадження у навчально-виховний процес.

Ключові слова. Сучасна освіта, гуманізація освіти, принципи навчання, принцип гуманізації.

Сучасне суспільство в Україні зумовлює модернізацію системи освіти в аспекті гуманізації навчально-виховного процесу, створенні умов розвитку потенціальних можливостей кожного здобувача освіти і визнання суб'єктності всіх учасників процесу навчання. Нині однією з ключових тенденцій української освіти визначено гуманізацію, особистісну орієнтованість і компетентісну спрямованість навчально-виховного процесу, переосмислення ролі педагога і здобувача освіти, суб'єкт-суб'єктну взаємодію всіх учасників навчального процесу.

І. Огієнко зазначає, що «українській культурі з самого початку були властиві відвертість світу, відсутність ксенофобії (боязні чужого) і гуманізм [3]». Таким чином, переконуємося, що гуманізм у культурі України був притаманний завжди і нині є актуальним та важливим, адже гуманізація освіти відіграє важливу роль у розвитку держави та нації, становленні молодого покоління, зростання кожного здобувача освіти як громадянина України, носія української мови, ментальності й культури українського народу.

Гуманізація освіти передбачає визнання людини як особистості, самоствердження, саморозвиток та самореалізацію всіх суб'єктів процесу навчання – педагога і здобувача освіти (учня, студента, магістранта), єдність загальнолюдських та національних цінностей. І. Родигіна вважає, що «гуманізація освіти полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, розкритті здібностей учнів і задоволенні їх освітніх потреб; забезпеченні пріоритету загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків» [4]. Гуманізація навчання передбачає розвиток освіченого, комунікативно компетентного здобувача освіти, вправного мовця, здатного до ефективного самовираження і результативного саморозвитку.

Р. Євсович цілком слушно зазначає, що гуманізація освіти має здійснюватися на основі таких принципів:

- ✓ формування гуманітарного мислення на основі принципу національної спрямованості, що сприятиме формуванню української нації на основі найбільш повного засвоєння цінностей матеріальної і духовної культур;
- ✓ прилучення до національної, світової літератури та культури, надбань народної творчості, проведення культурно-мистецьких заходів, спрямованих на популяризацію кращих здобутків української і світової культури;
- ✓ доступності та різноманітності форм вищої освіти, вдосконалення компетентності з перспективою навчання впродовж життя;
- ✓ критичного осмислення історичних фактів, подій і явищ шляхів людського розвитку;
- ✓ формування світоглядної, політичної, правової, моральної, художньо-естетичної та інших культур студентів шляхом якісної підготовки, що сприятиме виробленню активної громадянської позиції [2, с. 86].

Модернізація сучасної системи освіти спрямована на реалізацію гуманізації навчання, розвиток особистості учня / студента як активного суб'єкта навчального процесу, котрий реалізовує власну освітню траєкторію у формі «особистісного знання», підготовку та виховання інтелектуально

розвиненої, конкурентоздатної і самодостатньої людини, про що зазначено у чинних державних документах.

Актуальним та ціннісним у сучасній освіті є принцип гуманізації, що постає важливим стрижнем формування й розвитку духовних основ особистості здобувача освіти. Наукові засади гуманізації освіти й реалізації цього принципу в навчальному процесі досліджували І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, Ю. Мальований, І. Підласий, О. Савченко та ін.

Принцип гуманізації реально втілює ідею пріоритету людських цінностей над матеріальними; визначає гармонію людських стосунків із суспільством й навколишнім середовищем. Цей принцип створює максимально сприятливі умови для оволодіння змістом навчання і є головною умовою розвитку індивідуальної творчості здобувача освіти, оскільки забезпечує утвердження Людини як найвищої суспільної цінності з метою розвитку та найповнішого розкриття її власних природних задатків та здібностей, задоволення різноманітних навчально-пізнавальних потреб. Вирішальним чинником застосування принципу гуманізації в реальному навчально-виховному процесі є впровадження особистісно орієнтованого навчання і створення необхідних педагогічних умов, що забезпечують розвиток й саморозвиток духовно збагаченої особистості здобувача освіти з гармонійним поєднанням загальнолюдських та національних цінностей.

Реалізація принципу гуманізації відбувається через реальний гуманізм усіх видів навчального спілкування та співпраці між педагогом і здобувачем освіти, гуманістичну спрямованість теоретичного та практичного компонентів на утвердження гідності кожної особистості як унікальної людини, члена сім'ї та родини, колективу, закладу освіти, держави, суспільства, пріоритетність комунікативно спрямованої навчальної діяльності, врахування психолого-вікових особливостей і життєвих ритмів учнів / студентів, використання активних форм комунікативної взаємодії, диференціацію навчальної діяльності, художньо-образний виклад навчального матеріалу, гуманізацію форм контролю індивідуальних знань (оцінювати не тільки кінцевий

результат, а і затрачені зусилля на його досягнення), забезпечення почуття успіху в навчанні.

Для впровадження принципу гуманізації важливо дотримуватися таких правил:

1. Ставити у центр навчально-виховної діяльності здобувача освіти, визнавати пріоритет його індивідуальної особистісної унікальності.
2. Ураховувати самотність кожного здобувача освіти.
3. Коректно, тактовно, уважно і чуйно відноситися до кожного суб'єкта навчально-виховного процесу.
4. Створювати атмосферу співробітництва всіх суб'єктів педагогічного процесу.
5. Збуджувати пізнавальний інтерес і мотивацію до навчання.
6. Демонструвати приклади і зразки високо моральної і духовно багатой особистості.
7. Упроваджувати активні форми навчальної взаємодії.
8. Добирати змістовий матеріал, що сприяє розвитку позитивних моральних якостей і ознак людяності.

Здійснювання гуманізації освіти у закладах освіти передбачає переосмислення мети, цілей і завдань навчально-виховного процесу й удосконалення форм, методів, прийомів та засобів навчання в аспекті формування та розвитку гуманної особистості кожного здобувача освіти. С. Гончаренко слушно зазначає: «Гуманізація освіти вимагає так будувати навчально-виховний процес, щоб учні відкривали для себе особистісну значущість знань і на цій основі засвоювали зміст навчальних предметів, щоб на перший план ставилися особисті інтереси учнів, заохочувалися дискусії, колективні обговорення, використовувалися лідери для їх стимуляції, заняття з малими групами, які виникають стихійно. ... Для гуманізації освіти не потрібні якісь нові виховні заходи, а повсякденна нормальна (моральна) атмосфера на уроці, спокійні, толерантні відносини між учителем і учнями; необхідні не докори учням у невихованості, не «читання моралі», а зразки

інтелігентної реакції на конкретну ситуацію (витримка, доброзичливість, гумор, бажання зрозуміти мотиви вчинка, аванс довіри, визнання своєї помилки і вибачення перед учнем або класом і т. д.), а також навчання учнів поведінці в різній обстановці (іноді спеціально створеній учителем з виховною метою, або для формування душевних якостей необхідні своєрідні вправи, щоб учень навчився морального вибору) [1, с. 6]».

Система освіти, беззаперечно, має здійснюватися на засадах гуманізації, яка сприяє розвитку національно свідомої акмеособистості здобувача освіти, його загальних і предметних компетентностей, інтелекту, ерудиції, позитивних моральних якостей, творчих можливостей, духовних цінностей, патріотизму.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Гуманізація – пріоритет творчого начала в освіті. Дидактика професійної школи. К. ; Хмельницький, 2006. Вип. 4. С. 3–7.
2. Євсович Р. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти в Україні: історичний аспект. *Духовність освіти: методологія, теорія і практика*. 2012. 5 (52). С. 70-87.
3. Огієнко І. Рятуння України / Упоряд., авт. передм. і ком. М. Тимошик. К. : Наша культ. і наука, 2005. 464 с.
4. Родигіна І. Гуманізація та гуманітаризація природничо-наукової освіти школярів: автореф. дис. ... канд.. пед. наук. Луганськ, 2000. 47 с.